

sa naše vojsko nedostane z obklúčenia". Armáda teda zostala v obklúčení a Janko Zavilla s ňou.

Zavillovi už nebolo všetko jedno. Začal premýšľať: "Sme obklúčení - čo bude ďalej? Nastáva krutá ruská zima: Vietor neúprosne zavíjal, mráz štípal a keď vyšiel von, mohol mať odkryté len oči, nos a ústa. V Smolníku ani najväčšia zima nebola taká krutá ako táto. Hriala ho ešte myšlienka, že po celom Nemecku prebieha akcia "Winterhilfswerk" - Zimná pomoc, pri ktorej zbierali teplé šatstvo pre vojakov.

Tempo útokov sovietskej armády sa maximálne zvyšovalo. Zvýšila sa aj činnosť letectva. Nebezpečie skazy sa stále zväčšovalo. Blížili sa Vianoce.

Ráno 24. decembra, po krátkom delostreleckom prepade, prešla sovietska armáda do útoku. Tankový zbor prenikol skvelým manévrom k rieke Kurmojarský Aksaj a zaútočil na Novoaksajskij.

Janko Zavilla práve odpočíval v zálohe, prehrieval svoje skrehnuté údy od predošlých bojov a tešil sa na vianočný Štedrý večer. Celkom nečakane ho vyburcovali kamaráti a chaoticky ho drcali, aby vstal. Janko Zavilla si v rýchllosti pretrel oči a okamžite zbadal nebezpečenstvo, ktoré mu hrozí. Dobre vedel, že sú obklúčení, ale podľa propagandy bol presvedčený, že Ivan ich neohrozuje a Führer ich vyvedie z obklúčenia tak, ako dakedy podľa biblie previedol cez Červené more židovský národ Mojžiš. Počítal s tým, že čarovným prútkom sa obklúčenie uvoľní a po prechode armády sa zatvorí a tak ako Egyptania, aj Sovieti sa v mori utopia.

Nastal dokonalý obraz hrôzy. Sovieti sa blížili veľkou rýchlou. Prúd osobných a nákladných áut, motoriek a veliteľských vozov, jazdci i konské poľahy sa hnali poháňané strachom pred sovietskymi tankami. Vozy do seba narážali, prevracali sa a zatarasovali cestu. Medzi tými všetkými sa preplietala, tlačila, narážala na seba a valila sa vpred masa pešiakov. Kto sa potkol a padol, ten už nevstal. Ušliapali ho alebo ho prešli a tanky i vozy aj kone rozdrtili telo k nepoznaniu. Vojaci sa zbavovali všetkého, čo by im prekážalo v úteku. Zahadzovali zbrane i súčasť výstroja. Na ceste zostali plne naložené muničné vozy a poľné kuchyne. Všetkých zachvátila rovnaká panika a bezhlavosť.

Janko, komm schnell - poď rýchlo, zareval opätovne jeho kamarát. Preto Janko vyskočil tak ako bol oblečený, pozrel sa čo sa vonku deje a zmeravel. Všetko utekalo na východ, smerom k Stalingradu. Bez rozmyslenia sa rozbehol aj on za utekajúcimi. Vlastné motorizované oddiely ho predbiehali. Nad hlavou mu preletela letka stíhačiek. Pustila dávku do utekajúcich vojakov. Chaos sa zväčšoval. Ranení padali na cestu, vozidlá sa vyvracali, delá sa prevrhli do zákopu. Štedrý deň 24. december - deň lásky a mieru sa začal oslavovať najkrutejším bojom na život a na smrť. Víťazi sa hnali vpred a porazení utekali. Aj Janko Zavilla utekal. Drsný vietor mu "rezal" pľúca, srdce bilo ako zvon. Odhodil prilbu a samopal, ktorý mu bol na obtiaž. Vedľa neho klopýtol kamarát, padol na zem a následne ho prešlo vlastné vozidlo. Janka prešli zimomriavky po chrbte a aby mohol rýchlejšie bežať, odhodil aj zimník. Sovieti pálili neprestajne na utekajúcich z lietadiel, vybuchovali delostrelecké granáty a paľba z tankov gniavila bežiacich.

Janko Zavilla neúnavne bežal. Vzдорoval vetru, zime, strachu a počítal s tým, že utečie z dosahu nepriateľa. Pomaly mu však sily ubúdali. Náhle zacítil pálčivú bolesť v oblasti lopatky a skoro nato zacítil teplý prúd vlastnej krvi. Nestačil urobiť ani pár krokov, keď klesol na zem. Stačil sa však obzrieť. Za ním uháňalo nákladné vozidlo. Inštinktívne si spomenul na svojich kamarátov, ktorí zahynuli pod kolesami áut a tankov. Z posledných síl sa preto hodil do priekopy. Silou vôle, pudom sebazáchovy, sa vytiahol z priekopy na pole a pritiahol sa k najbližšiemu telefónnemu stĺpu. Objal ho tak, ako svoju matku, keď sa s ňou lúčil. Bol v tej chvíli najšťastnejším človekom a cítil sa byť zachránený. Chaos na neďalekej ceste pomaly prestal. Zboku nastúpili nemecké tanky. Začal sa nový boj. Jeho si však už nikto nevyšímal. Ranený a bezbranný vojak už nebol nebezpečný.

Vietor hvízdal, teplomer klesal. Janko nemal zimník a nemal sa kde ohriať. Zdanlivo ho začal hriať telefónny stĺp. Pritúlil sa k nemu bližšie a začal mu šepkať: prosím ťa, zavolaj mi domov, k nám do Smolníka. Chcem sa rozprávať s mamičkou. Chcem jej povedať, že som ranený, nech pre mňa príde, nech mi pomôže. Som slabý a nevládzem

už utekať, kamaráti ma opustili a Sovietska armáda bez milosti útočí na našich. Porad mi mama, čo mám robiť. Ale odpoveď z telefónneho stĺpa neprišla. Zovrel stĺp ešte silnejšie, prosil ho, nadával, ale hlas sa neozval. Cítil len teplo z rany a studený vietor, ktorý neprestal hvízdať. V hĺbke svojej duše pomaly prestal vnímať okolitý svet. Nezaujímal ho už hluk motorov a lietadiel, ani divoká vrava na bojisku. Odolával a čakal na pomoc kamarátov, čakal na záchranu.

Začal súmrak. Zjavila sa mu predstava Štedrého večera - Vianoc, sviatkov najkrajších v roku s rozžiareným stromčekom a krásnych zvykov, ktorých obrazy nosil v sebe po celý život. V izbe voňajúcej ihličím, plného svetla, tepla, pokoja a sviatočnej pohody sa začína Štedrovečerná večera s kapustnicou a klobásou. Na stole sú orechovníky a makovníky. A mama dáva z každého jedla vetru a ohňu, aby ich chránilo po celý rok pred pohromou. Spomenul si na chvíle z najútlejšieho detstva, na mladosť a prvý darček pod stromčekom. Na prvé slovíčka lásky a prvé bozky. Zatiaľ sa chýlilo k polnoci. Zdalo sa mu, že telefónny stĺp s vľajúcimi drôtmi sa podobá vianočnému stromčeku. Svietaiace strely a rakety mu pripomínali prskavky. V sladkom snení počul zvuky zvonov, ktoré zvolávajú Smolníčanov k polnočnej omši. Tak ako pomaly stíchla vojnová vrava, tak nastal aj pokoj v jeho duši. Prisnil sa mu krásny sen. Uľavilo sa mu. V tom videl ako jeho mama s bratom idú do kostola, kráčajú dole Barčianskou cestou, idú okolo zvonice a vchádzajú do kostola. Začiatok polnočnej omše ohlásili miništranti malým zvoncom pred oltárom. Aj on niekedy miništroval. Teraz sa videl ako kráča pred farárom, ktorý sa vzápätí poklonil pred oltárom. V tom zaznieva klasická figurálna omša za doprovodu nadšených hudobníkov. Slza mu vypadla z oka, keď na chóre dospievali Kyrie. Ešte vnímal aj Glória, hoci cítil, že slzy mu mrznú priamo na líci. Následné pastorále, ktoré trúbil vždy Javorčík na dvojmetrovej pastierskej trúbe mu pripadalo ako anjelský chór. Bol doma a bolo mu dobre pri srdci. Doma, kde je tak krásne. Pritom videl ako idú pastieri obetovať ovečku. Pastier ju nesie na pleciach a ovečka má na chrbte zapálené sviečky. Tú slávnostnú atmosféru prežíval pri telefónnom stĺpe. Zdalo sa mu akoby telefonoval s domovom. Objal preto stĺp ešte vrúcnejšie,

bozkal ho ako rodnú matku a úpenlivo zdvihol oči k nebesiam. Tieto však boli nemé. Vtedy si spomenul, že čo vlastne hľadá v cudzej zemi. Ďaleko od vlasti u iného národa. Nie je to trest za toto previnenie? Božie mlyny melú pomaly ale isto. Nezomelie tento mlyn teraz mňa? Tieto úvahy prišli zrejme neskoro.

Zasa sa vrátil domov, koniec omše počul už veľmi slabo - zvuky sa mu vzdalovali a naposledy videl ešte svoju matku. Spievala "Tichá noc - svätá noc". Ešte ticho zašepkal: "Dobrá noc mamička". Vzdaloval sa čoraz viac a necítil už bolesť ani chlad. Okolo neho padal sneh, ktorý ho začal prikrývať a nahrádzať perinu. Jeho duch letel bez zábran ponad všetky hranice do nekonečna.

Boj o Stalingrad skončil 2. februára 1943 definitívnou likvidáciou 6. nemeckej armády.

Matka Zavillová cítila smrť svojho syna, ktorý zahynul na fronte pri Stalingrade. Sedela s rukami v lone a nevedela mu pomôcť.

Hitler mal pri veľkých stratách na východnom fronte menej lichotivý výrok:

- Koniec koncov, tí mladíci sú na to".

8. kapitola

Po prehratej bitke pri Stalingrade sa zmenila situácia na sovietsko-nemeckom fronte. Nastal čas ústupu. Začal sa rúcať front za frontom. Museli sme ustúpiť od Severného Kaukazu, nemecká armáda bola porazená na hornom toku Donu a blokáda Leningradu bola prelomená. Začali sme sa brániť a premiestňovať do vopred pripravených pozícií, ako to vyhlasovala ríška propaganda, avšak v skutočnosti to bol ústup a často bezhlavý útek. Ustupovalo sa stále ďalej na západ. Sovietske vojenské letectvo preberalo iniciatívu. Už nad Stalingradom malo prevahu nad nami. Mali viac lietadiel a zlepšila sa aj ich kvalitatívna stránka. Dostali nové stíhačky a niektoré aj s kanónovou výzbrojou. Zasadzovali nemeckým letiskám častejšie údery a v hlbokom tyle bombardovali najdôležitejšie železničné križovatky a stanice.

Koncom marca nastal na fronte pomerný klud. Obe armády sa pripravovali k novým operáciám. V Nemecku sa k doplneniu preriedeného počtu vojska a k doplneniu nových zväzkov v rámci totálnej mobilizácie povolával značný počet robotníkov zo zbrojárskeho priemyslu a dopravy, ktorým bol predtým povolený odklad nástupu do ozbrojených síl a tiež 60-roční muži a 16 až 18 roční chlapci. Po 4-6 mesiacoch výcviku v záložnej armáde boli posielaní na front. Mimoriadny význam sa kládol dopĺňovaniu a formovaniu tankových a motorizovaných divízií. Doplnili sa modernejšie tanky typu Tiger a Panther a samohybné delá typu Ferdinand.

Nemecká propaganda zase presviedčala, že front dostane k dispozícii nové zbrane, nové tanky, lietadlá a ponorky v takom množstve, ktoré umožní našim vojakom nielen v tomto boji obstať, ale aj dosiahnuť konečné víťazstvo. Pripravovalo sa na operáciu "Zitadelle", ktorá mala začať útokom na Kursk.

- Dostal som sa na front v najnovšom tanku Tiger. Bol som presvedčený, že ma nestihne podobný osud ako pri Smolensku pred dvoma rokmi. Večer 4. júla nám bolo prečítané prevolanie Hitlera, ktoré nám malo dať odvahu na nastávajúci boj.

5. júla 1943 po delostreleckej príprave a leteckých úderoch zaútočila naša armáda. Ja som v prvom slede nebol. Ale stretol som na zoradišti nášho krajana Fera Herčíka. Objali sme sa a hneď rozhovorili.

- Štefan, povedal mi Fero, všimol si si aká sila sa tu zhromaždila?

- Vidím Fero, tentokrát im dáme pocítiť našu silu, čo povieš?

- Mám toho už dosť. Prešiel som jedným frontom a div, že som pri útoku nepadol.

- Ja som toho už viac prešiel. Pripadám si pomaly ako turista.

- Nevrav Štefan, a nič sa ti doteraz nestalo?

- Bol som ranený pri útoku u Smolenska. Odležal som si to, slúžil v zázemí a teraz som zase na fronte.

- Z domova máš nejaké správy?

- Bol som na dovolenke v máji ale len krátko. Na bani sa pracuje, tabaková robí a na píle a v lese sa tiež pracuje. Mnoho našich kamarátov narukovalo k wehrmachtu, žiaľ, niekolkí aj padli.

- Ale my si dáme pozor.

- Vieš, šťastie je vrtkavé. Na výsledku tejto bitvy bude závisieť všetko, víťazstvo alebo...

- Žiadne alebo. Víťazstvo musí byť naše.

- Dobrú noc Fero. Keď pôjdeš za mojím tankom s číslom 422, tak môžeš byť istý že ta ochránim pred nepriateľskými strelami.

- Dobrú, Štefan. Zapamätám si tvoje číslo. Pôjdeme spolu.

Prvý deň útoku odrazili soviety štyri prudké útoky. Až pri piatom útoku sa podarilo našim vojakom vklíniť sa do nepriateľskej armády, hoci len na úzkom úseku, najviac 6 až 8 kilometrov. Večer som sa zase stretol s kamarátom.

- Servus Štefan, pozdravil ma Fero Herčík.

- Servus, odzdravil som prichádzajúcemu Fero si sadol na tank a mlčal.

- Prečo mlčíš Fero? Trápi ťa niečo?

- Mám strach. Dnešný útok sa nevydaril.

- Nevadí, vydarí sa zajtrašší.

- Si optimista. Mali sme s novou bojovou technikou zlomiť obranu sovietskych vojsk.

- A nezlomili?

- Veru nie.

- Sovietski vojaci ničili naše tanky paľbou z kanónov a protitankových pušiek, ba zapalovali ich fľašami s horľavou zmesou. Tí, ktorí sa prebili, ztroskotali na mínových poliach. Pritom sovietske strelecké jednotky nás pešiakov oddeľovali od tankov a všetkými druhmi paľby nás ničili. Niektorým sa podarilo vniknúť do zákopov, ale tam boli likvidovaní v boji zblízka.

- Nevyzerá to dobre Fero. Aj ja som bol medzi útočiacimi, ale ďaleko som sa nedostal. Neviem pochopiť, čo sa stalo s našou pancierovou päšťou. Doteraz sme v lete každý útok vyhrali.

- Nebude tu nejaká zrada Štefan?

- Nepriateľ asi odhalil náš úmysel a preto sa dôkladne pripravil na obranu. Počúvaj Fero a nie je medzi nami aj nejaký Imrich?